

במדבר מז קרח

אונקלוס

וּדְתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹזן בֶּן-פִּלֹת
 בְּנֵי רְאוּבֵן: ב וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים
 מִבְּנֵי-יִשְׂרָאֵל חֲמֵשִׁים וּמֵאתַיִם נְשִׂאֵי
 עֲדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי-נָשִׁים: ג וַיִּקְהֻלוּ
 עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלֵהֶם

אוצר החכמה
רס"ד 1234567

רס"ד 1234567

רש"י

קָהָת בֶּן לֵוִי בֶן יִשְׂרָאֵל (רברי הימים ד' כב"כג – תנחומא ד'): ודתן ואבירם. צטציל שהיה שצט
 ראובן שריו צחנייתם תימנה, שכן לקהת וצניו החונים תימנה, נשתתפו עם קרח צמחלותו,
 אוי לרשע אוי לשכנו. ומה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אלילפן בן עוזיאל,
 שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח, אחי אצא ארצעה היו, שנאמר וצני
 קָהָת וּגֹ' (שמות ו' יח), עמרם הזכור נטלו שני צניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי
 ליעול את השניה, לא אחי, שאני בן ילד שיהא שני לעמרם, והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן
 מכולם, הריני חולק עליו ומצטל את דצרי. מה עשה, עמד וכנס ונאמרים ראשי סנהדרות,
 רוצן משצט ראובן שכיניו, והם אלילור בן שדיאור וחציריו וכיוצא בו, שנאמר נשיא עדה קריאי
 מועד ולהלן הוא אומר אלה קרואי העדה (במדבר א' שז), והלצישן טליתות שכולן תכלת, צאו
 ועמדו לפני משה, אמרו לו, טלית שכולה של תכלת חייצת צלילית או פטורה, אמר להם חייצת,
 התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פטורה, זו שכולה תכלת לא
 תפטור את עלמה: בני ראובן. דתן ואבירם ואוזן בן פלת:

פירוש רש"ר הירש

הזכות, והייתה לו החוצפה, להוכיח את משה ואהרן בנוגע למעמדם באומה. ומכיוון שהכתוב משתמש בלשון "לקיחה", הרי הוא מציין בנוסף, שפניות אנוכיות הביאו את קרח למעשיו; הוא פעל לטובת עצמו, והאופן שבו הציג עצמו כמייצג את ענייני הכלל לא היה אלא אחיזת עיניים והעמדת פנים.
 (ב) ויקמו לפני משה. נראה שהסדר שבו מוצגים המורדים בסיפור, מורה על מידת מעורבותם במרד. קרח היה היוזם והמסית למרד, לפיכך: "ויקח קרח". דתן, אבירם ואוזן הצטרפו אליו כמסיתים נוספים. ארבעה אלה

קמו לפני משה ("ויקמו" וגו') לאחר שקנו את לבם של עוד חמישים ומאתיים איש מקרב העם, אשר תמכו בהם כאספסוף מרדני ("ויקהלו על" וגו').
 (ג) ויקהלו וגו' ויאמרו וגו'. קרח, דתן ואבירם קמו לפני משה, ולאחר שהחמישים ומאתיים איש, שהוסתו על ידם לתמוך בטענותיהם ובדרישותיהם, נאספו בהמוניהם, אמרו קרח וחבריו, תוך טענה שהם המדברים מטעם הציבור: "רב לכם" וגו'.
 תיבת "כי" מורה שההכרזה "כל העדה" וגו' מנמקת את הטענה הקודמת "רב לכם".

רַב-לָכֶם כִּי כָל-הָעֵדָה בָּלָם קְדוֹשִׁים
וּבְתוֹכָם יְהוֹה וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל-קְהֵל
יְהוֹה: ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו:

לְהוֹן סָגִי לְכוּן אָרִי כָל כְּנִשְׁתָּא
כָּל הָנוּן קְדִישִׁין וּבִיגִי הוֹן שְׂרָיָא
שְׁכִנְתָּא דִּי? וּמָא דִּין אַתּוּן
מִתְרַבְּרִין עַל קְהֵלָא דִּי?
ד וַשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל אַפּוֹהִי:

רש"י

אונקלוס

(ג) רב לכם. הרצה יותר מדאי לקחתם לעלמכם גדולה: בלם קדושים. כולם שמעו דצרים
צסיני מפי הגבורה (תנחומא ד): ומדוע תתנשאו. אם לקחת אתה מלכות, לא היה לך לצרר
לאחריך כהונה, לא אתם לצדכם שומעתם צסיני אנכי ה' אלהיך, כל העדה שמעו: (ד) ויפל על
פניו. מפני המחלוקת, שכבר זה צידם קרחון רציעי, חטאו צעגל ויחל משה (שמות לב, יא),
צמתאונכים ויתפלל משה (במדבר יא, ב), צמרגלים ויאמר משה אל ה' ושמעו מלרים (שם יד, יג),
צמחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו. משל לצן מלך שקרח על אציו ופייס עליו אהרן, פעם ושתיים
ושלש, כשקרח רציעית נתרשלו ידי אהרן, אמר עד מתי אטריח על המלך שמוא לא יקבל
עוד ממני (תנחומא ד – במ"ד יח, ו):

פירוש רש"ר הירש

לכולם, ואין צורך לא באהרן ולא במשה.
נמצא שכל מעמד של משה ואהרן הוא
התנשאות עזת פנים המיוסדת על שקר.

יתירה מכך, גם אם היה הדבר נכון, שיש
צורך ביחיד העומד בראש העדה ומייצגה,
מדוע דווקא אהרן ומשה? מדוע לא תינתן
לעם הזכות לבחור את נציגיו שלו? מה
מצדיק את אהרן ומשה להעמיד עצמם בראש
האומה?

(ד) וישמע משה וגו'. משה שמע, או ליתר
דיוק, הבין את מה שהביא לתביעות
ולהאשמות שהוטחו בו, ואת מטרתן. הייתה
זו כפירה ביסוד האלוקי של שליחותו. אילו
הגיעו לדעה זו על ידי חשיבה מוטעית, היה
ניתן להעמידם על טעותם ולתקנם. אך הם
הגיעו אליה מתוך קנאה ורדיפת הכבוד. על
ידי העמדת פנים של ייצוג טובת הציבור, הם
ביקשו לתת סיפוק לשאיפותיהם האנוכיות,
ולשם כך השתמשו בפלפולי סרק מחוכמים

אולם השאלה הבאה לאחריה [ומדוע
תתנשאו על קהל ה'] אינה מנומקת על ידי
התיבות שקדמו לה, מאחר שאינה קשורה
אליהן בלשון "מדוע"; אלא היא שאלה
חדשה, שהתווספה לקודמתה בלשון
"ומדוע". נראה אפוא שהם קמו על משה
בשתי טענות ¹²³⁴⁵⁶⁷אחת ליתר דיוק בטענה ובתוכחה.
תחילה הם טענו: "כל העדה" וגו',
ולפיכך "רב לכם". "כל העדה" – לא רק
ככלל ("כָּלָה"), אלא "כָּלָם", על כל חבריה
הפרטיים – "כולם קדושים, ובתוכם ה'": כל
אחד ואחד משישים ריבוא בני העדה הוא
קדוש ולכן קרוב אל ה'. לפיכך, אין צורך
בכהן כדי לבטא בשם הפרט את מחשבותיו
ורגשותיו ולקרבת אל ה' בקרבן. ה' הבטיח
להשרות שכינתו על שישים ריבוא אלה, ולא
על יחיד כל שהוא; ולכן אינו זקוק לנביא כדי
למסור את דבריו לשישים ריבוא אלה. לפיכך
ר"ב לכם"; כולם קרובים לה', וה' קרוב

המחניפים לאהבתו העצמית של העם. בדרך זו הם ביקשו לנשל את משה ואהרן ממעמדם. הנחות היסוד למרדו של קרח הן שקריות, ומסקנותיהן – כפי השימוש שנעשה בהן במצב הנידון – שקריות לא פחות. "כל העדה כולם" אינם "קדושים" כבר עתה. הם "אנשי קדש" (שמות כב, ל; עיין פירוש שם), אנשים בעלי ייעוד קדוש. "קדשים תהיו" (ויקרא יט, ב; עיין פירוש שם) – ייעודם הוא להיות קדוש, ועל ידי עצם ייעוד זה הם "קדשים לאלקיהם" (שם טו, מ). עם קדוש לה' (עיין דברים י, ו ועוד). הם אנשים מקודשים לה', עם מקודש לה', ובכל רמ"ח איבריהם ושס"ה גידיהם, כיחידים וכעם, הם קנויים לה' לבדו; אך עדיין אינם "קדושים". אלא תפקידם הוא לעלות ולרומם עצמם ללא הרף אל ייעודם הקדוש. אלא להם לבלבל מציאות עם ייעוד, ולדמות בנפשם שהם כבר קדושים משום שהוקדשו לייעוד קדוש. אלא ייעודם הקדוש צריך תמיד להיות לנגד עיניהם, כמטרה רחוקה שאליה הם שואפים. ועל מנת שכל זה יתממש, הוקם בקרבם המקדש, הכולל בתוכו את העדות שניתנה להם מאת ה', והמעניק לייעודם הקדוש את ייצוגו הסמלי האידיאלי. זהו הטעם שלא ראוי שתהיה לכל אחד גישה בלתי מוגבלת למקדש. אפילו אהרן יכול להתקרב רק בציוויו המפורש של ה', וגם אז לא כאדם פרטי, אלא רק כשהוא לבוש בבגדים המסמלים את עבודתו. דווקא משום כך, נאמר לעם ולכהנים: "והזר הקרב יומת", כדי שלא ימירו את המציאות בייעוד, ובכך יטלו מהמקדש את נשמתו ויבטלו לחלוטין את השפעתו המאירה. כל חלוקת העם למעמדות – כהנים, לויים, ישראלים – עם המקדש התחום והמגודר בתווך, היא ביטוי

לקריאה: "קדושים תהיו", אך עדיין לא הגעתם ל"קדושים אתם"!

יתירה מכך, אף אם היה נכון שכבר "כולם קדושים" ושבמציאות "בתוכם ה'" – גם אז היה הדין עם קרח וחבריו רק אם מתן התורה כבר נשלם, והאומה הגיעה כבר אל המנוחה ואל הנחלה. ואכן, אילו כל התורה כולה כבר ניתנה עד תומה, כך שכבר נהג הכלל "לא בשמים היא" (דברים ל, יב; בבא מציעא נט:), הרי שמכאן ואילך הייתה התורה מחכה רק להתממשותה על ידי האומה. ואילו גם מצב האומה כבר הגיע למקום בו היה צריך להיות, כך שתפקידה היחיד של האומה היה לממש את התורה, הרי שבאופן זה, ולצורך כך האומה עצמה הייתה ממנה מקרבה את הטובים והמוכשרים ביותר להנהיג את העדה ולדאוג לענייניה. למעשה, כבר התרחש דבר דומה למינוי זה בעת המרד, שכן לאומה כבר היו "נשיאי עדה קראי מועד", אשר חמישים ומאתיים המורדים היוו דוגמאות חיות להם (פסוק ב). נמצא – ראוי לציין דרך אגב – שעצם הופעתם סתרה את החלק הראשון של האשמתם ["כי כל העדה כלם קדושים"], שכן הם עצמם היוו הוכחה ברורה לצורך בנציגים אנשי מופת, אפילו בתחומים שבהם שוויון הכל אינו מוטל בספק. אך כשמדובר בעניינים שלא יצאו מתוך העם או נעשו על ידו, שהיוזמה אליהם אינה טמונה בעם או בכל תחום אנושי שהוא, עניינים שאינם נובעים מתוך העם אלא באים אל העם – בנוגע לדברי ה' אל העם, היכן הם האדם או האומה אשר מלאם לבם לשאול, "מדוע בחר ה' בך, רק בך?" איזה בסיס יכול להיות לעזות הפנים המופנית בכך כלפי ה': "בְּחַר בְּזֶה וְלֹא בָאֲחֵר לְהִיּוֹת שְׁלוּחְךָ?"

ה ומליל עם קרח ועם כל הַנִּשְׁתִּיתָה לְמִימַר בְּצִפְרָא בְּקָר וַיֵּדַע יְהוָה אֶת-אֲשֶׁר-לֹא-יְהוָדַע יֵי יֵת דְּכָשֶׁר לִיהּ

רש"י

(ה) בקר וידע וגו'. עתה עת טְכָרוֹת הוא לנו ולא ככּוֹן להַכָּאוֹת לפניו, והוא היה מתכוין לדחותם שמוא יחזרו זהם (במ"ר שם ז): בקר וידע ה' את אשר לו. לעבודת לוי:

פירוש רש"ר הירש

היה אהרן פעיל במשך כל האירוע הזה. רק לבקשת משה הסכים לקבל את המשרה והכבוד; וגם לגביו, המשרה והכבוד לא היו עניין אישי. הוא לא ישלוף חרבו להגן עליהם ולא יבזבו מילה עבורם. הדבר היה תלוי במהימנות שליחות אחיו, ועל ה' לבדו היה מוטל להוכיח לעם מהימנות זו פעם נוספת. (ה) וידבר וגו' בקר וגו'. "בקר": לא מחר, אלא בבוקר; הווי אומר, יש להניח ליום ולילה לחלוף. מאחר שהמחלוקת תוכרע על ידי אובדן המורדים, יש לתת להם זמן להתיישב בדעתם, בפרט בשקט ובבדידות של הלילה, שעה שכל אחד נמצא בחברת משפחתו וחופשי להתייחד עם עצמו, וכך הוא מרוחק מהשפעתם של חברים מסיתים. במקביל, רצה משה לנצל זמן זה כדי להוכיח ולהזהיר את אלה שהלכו שולל, כפי שנראה בהמשך. ואכן ברגע הגורלי של ההכרעה, און בן פלת לא היה שם, שכן לפי קבלת חז"ל אשתו מנעה ממנו להמשיך ליטול חלק במרד (במדבר רבה יח, כ). כמו כן, ברגע ההכרעה חזרו בני קרח למוטב, וכך ניצלו מן הגורל שנגזר על אביהם (ילקוט שמעוני, קרח תשנב).

וידע ה' את אשר לו: ה' יודיע מיהו שלו – הווי אומר, מי הוא המכשיר שבידו, שלוחו ומשרתו; הן אלה סגולותיו של משה. ואת הקדוש והקריב אליו: מי הוא זה, שאף אם אינו קדוש באופן מוחלט, הוא עדיין

שליח ה' האמיתי – ומשה יותר מהכל – ודאי יהיה הראשון להודות שהוא אינו ראוי לתפקיד, והוא יתחנן לה' לבחור אדם ראוי, טוב ומוכשר יותר ממנו, כשלוחו. אך אם, חרף מחאותיו, ה' שלח אותו ולא אחר, כאדם הראוי והמוכשר ביותר לשאת את דברו, מי יעז לבוא לפניו ולשאול אותו: "מדוע תתנשא על קהל ה'?! טענת "תתנשא" מהווה כפירה בכך שה' שלחו; היא מרמזת שמשה בדאי ושליחותו שקר. ולפיכך:

וישמע משה ויפל על פניו. אמיתותה של עובדה ניתנת להוכחה רק על ידי עובדה אחרת, אך לא מצד ההיגיון. ההיגיון יכול לקבוע שעובדה מתקבלת על הדעת או שהיא נחוצה, אך לעולם אינו יכול להוכיח שהעובדה היא אמת. הראיה על אמיתות דברי השליח יכולה לבוא רק ממי ששלחו, וכך גם הראיה על מהימנות שליחות משה יכולה לבוא רק מה' עצמו. משום כך, משה אינו אומר דבר לסתור את טענותיו של קרח. אם לא יכשר בעיני ה' להוכיח מחדש את אמיתות שליחות משה, נמצא ששליחותו אכן הגיעה לקצה – "ויפל משה על פניו".

מהמשך הדברים נראה, שקנאת קרח התעוררה בעיקר על ידי מעמד הכהונה של אהרן, והוא ביקש לערער את תוקף דבריו של משה רק כדי לשים קץ למעמד זכויות היתר של אהרן הנתמך על ידיהן. אף על פי כן, לא